

Нагірна проповідь – маніфест ненасильства

Нагірна проповідь складає серцевину всього вчення Ісуса Христа. В ній Господь не просто дає поради, як жити, але формує новий погляд на світосприйняття. Серед особливостей цієї проповіді важливе місце займає так званий Маніфест ненасильства.

«Ви чули, що було сказано: Око за око і зуб за зуб. А Я кажу вам не противитися злу; але якщо тебе хто вдарить у твою праву щоку, підстав йому й другу. А тому, хто хоче з тобою судитися і забрати в тебе одяг, віддай йому і плаща. Якщо хто примушуватиме тебе пройти одну верству, йди з ним дві. Тому, хто просить у тебе щось, дай; і від того, хто хоче в тебе позичити, не відвертайся. Ви чули, що було сказано: Люби ближнього свого і ненавидь свого ворога. А Я кажу вам: Любіть ваших ворогів, [благословляйте тих, хто проклинає вас, робіть добро тим, хто ненавидить вас], і моліться за тих, які [кривдять і] переслідують вас, щоби бути вам синами вашого Отця, Того, Хто на небі, Який Своєму сонцю велить сходити над злими і над добрими та посилає дощ на праведних і не праведних» (Євангеліє від Матвія, 5:38-45).

Напевне, ніякі інші слова в моральному вченні Ісуса так не надихали одних і не відштовхували від себе інших, як ці: «Любіть своїх ворогів». Ідею не чинити опору злу через насильство Л. М. Толстой (1828-1910) вважав «питанням, поставленим самим життям перед усіма людьми і перед кожною думаючою людиною, яке вимагає свого вирішення».

Російський філософ І. О. Ільїн (1883-1954), полемізуючи з Толстим на цю тему, навіть написав цілу книгу «Про опірність злу насильством» (1925), сама назва котрої свідчить про її зміст. В свою чергу, видатний російський філософ М. О. Бердяєв (1873-1948) висловив свою рішучу незгоду щодо поглядів

останнього. В своїй статті «Кошмар злого добра» (1926 р.) він рішуче розкритикував книгу Ільїна, котрий «зловживав християнством, православ'ям і Євангелієм. Оправдання смертного вироку євангельськими текстами є святотатством»...

Полеміка про те, чий погляд є більш моральним і яка етика правильніша, точиться по сьогоднішній день. І це вже не новина і не причина для здивувань, коли заповідь про любов до ближнього все частіше і настирливіше підмінюється закликком ненавидіти, мстити і знищувати ворогів. Насильство не визнає ніяких обмежень і не зупиняється перед жодними перешкодами. Чим глибше суспільство поринає в прірву зла, тим ясніше й голосніше повинен лунати голос Людини, що два тисячоліття тому стояла на схилі гори Блаженств.

Дві етики?

Однак, читаючи Євангеліє від Матвія, уважний читач наштовхується на серйозну проблему. Справа в тому, що вісім із записаних Матвієм притч закінчуються сценами насильства. Це такі притчі як: про кукіль (Євангеліє від Матвія, 13:40-43); риболовну сітку (13:49,50); прощення боргу (18:32-34); злих виноградарів (21:40,41); весільну гостину (22:11-13); вірного і невірного раба (24:48-51); про таланти (25:28-30) та про овець і козлів (25:44-46). Прочитайте, будь ласка, ці тексти самостійно.

У цих притчах спільним є «кінець світу». Драматичні розв'язки у приведених вище уривках – це мова Божественної відплати, яка спіткає всіх, хто проігнорував Його волю і свій обов'язок жити відповідно до неї. Однак, Божий суд в «кінці світу» – це не те саме, що християнська етика в щоденному житті. А тому це не повинно давати підстави вважати, що існують дві етики: одна – для щоденного життя (етика Ісуса), друга – для часу кінця (етика Бога).

Політика подвійних стандартів не притаманна ані Богові, ані Його Синові. Виставлення Творцеві оцінки за те, наскільки

етичним є Його суд, подібне до оцінювання глечиком роботи гончара. Не створило ще людство такої етичної системи, яка б перевершила Нагірну проповідь Ісуса в точності моральних суджень. Тому напрошується такий висновок: сказані Ісусом притчі не вносять ніяких корекцій в Його Маніфест ненасильства, вони до насильства не закликають і його не виправдовують.

А тепер дозвольте представити зовсім практичне запитання: як же сучасному християнинові ставитись до повеління Ісуса підставити насильникові другу щоку? «Якщо тебе хто вдарить у твою праву щоку, підстав йому й другу» (Євангеліє від Матвія, 5:39).

Права щока і друга

Жодна інша частина людського тіла не ототожнюється настільки з усією людиною, як її обличчя. Лице людини – це її візитка. Про людину прийнято говорити як про особу, російською мовою – «лицо». Наприклад: «лицо неустановленного возраста», «лица, не достигшие 18 лет»... Говорити ж про людину «рука» чи «нога» якось не прийнято. Навіть таке близьке до лица слово як «голова» не може зрівнятися з ним. Не говорити ж про людей: «голови» чи «поголів'я». Так говорять про когось іншого...

Отже, лице людини, – це сама людина. Благословляючи, дивляться у лице, аналогічно і при зневазі саме лице стає об'єктом кривдника. В лице кидають найбільш уїдливі слова, в лице виплескують воду зі склянки, в лице можуть і плюнути, від лица ж відлітає і звук ляпасу – цього віками випробуваного засобу приниження та зведення поррахунків.

Коли розлючений натовп хотів принизити Ісуса, одні плювали Йому в обличчя, інші били по лицу (Євангеліє від Марка, 14:65). Правда, це було пізніше. А зараз про це ще ніхто не знав, і думати не думав. Всі слухали Учителя: «Якщо тебе хто вдарить у твою праву щоку, підстав йому й другу» (Євангеліє від Матвія, 5:39). Ці слова були як грім серед ясного неба.

Чогось подібного ніхто інший ще не вчив. Навіть найбільш підготований слухач не був готовим, щоб чути ці слова, не говорячи вже про те, щоб впровадити їх у власне життя.

Звернімо увагу, шановні читачі, на деякі нюанси, які прояснюють це повеління Ісуса.

По-перше, при сильному емоційному збудженні людина діє скоріше інстинктивно, ніж продумано. Як колись, так і сьогодні, правші складали більшість. Вирішивши нанести своєму ненависникові удар, людина зробить це правою рукою. І куди вона при цьому попаде? В ліву щоку. Чому ж Ісус говорить про праву? Справа в тому, що правша може вдарити в праву щоку своєї жертви тільки тильною стороною правої руки. Так били не для того, щоб звалити з ніг, ні. Тильною стороною руки били для того, щоб особливо зневажити, якнайбільше принизити опонента.

По-друге, слід підкреслити, що в даному випадку Ісус говорив про зневаження, яке падало не стільки на ображеного, щока котрого приймала удар, скільки на того, хто наносив цей удар. Пророк Ісаїя, описуючи майбутні страждання Ісуса, писав від Його імені так: «Я підставляв Свою спину для биття, не ухиляв Своїх щік від ударів, і Своє обличчя не відвертав від образ і опльовування. Мій Владика, Господь, допомагає Мені, тому Я не буду знеславлений; адже Я тримаю Своє обличчя твердим, як кремій, і знаю, що осоромленим не буду. Поруч зі Мною Той, Хто Мене виправдає... Усі вони зітліють, наче старий одяг, який поїла міль» (Книга пророка Ісаїї, 50:6-8).

Зверніть увагу: сором не на Тому, Кого принижують, а на тих, хто принижує. Крім того, на боці Страдника – Бог, ось чому лице Жертви зберігає гідність і вона тримає його, «як кремій». Очевидно й те, що доля насильників і насмішників непривабна: «усі вони зітліють, як старий одяг, який поїла міль». Тому взаємність у ненависті, насиллі та зневазі до добра не приводить, бо тільки подвоює зло. Така взаємність має бути відкинута. Ось що означає «підставити другу щоку». Саме так і вчинив Ісус, коли, за словами апостола Петра, «Його

лихословили, Він не лихословив; страждаючи, не погрожував, а передав Тому, Хто судить справедливо» (1 послання Петра, 2:23). Більше того, гідність людини та її моральне лице залежать не від того, як поведуться з нею, а від того, як поведеться вона.

По-третє, і це важливо, подумаймо про соціальні наслідки слів Ісуса. Християнський рух за днів Христа знаходився в початковій стадії формування. Нових Його прихильників ставало все більше і більше. Прийняття нового вимагало відкинення старого, що рідко проходить безболісно та безкровно. Неважко уявити, як в домах і сім'ях перших послідовників Ісуса росло напруження, особливо у тих випадках, коли інші члени сім'ї не розділяли поглядів мандруючого Проповідника із Назарета.

Відчуження одних членів родини від інших часто призводило до повного розриву сімейних зв'язків. Нерідко саме родичі «зрадника віри» ініціювали гоніння та переслідування тих, хто вніс розкол і смуту в їх колись спокійне життя (Евангеліє від Матвія, 10:34-36; Евангеліє від Йоана, 9:22). За свою прихильність новому релігійному рухові доводилося платити високу ціну – соціальне відчуження, залишення власної сім'ї, втеча із рідної місцевості, печать віровідступника і життя в соціальній ізоляції. Чим повинні були відповісти на це учні Христа? Як відноситися до ворогів, якщо ними ставали найближчі люди?

Відповідь одна: «Любіть своїх ворогів і моліться за тих, хто вас переслідує». Відразу після заклику любити ворогів, у тому числі рідних, що відвернулися, Ісус пояснює, що є й інші родинні стосунки – з Отцем Небесним. Але ніколи не переставайте любити своїх рідних, говорить Господь, незалежно від того, чи поділяють вони ваші нові переконання чи ні. Любіть, тому що тільки любов є найбільш переконливим свідомством на користь нового вчення. «Блаженні миротворці, бо вони будуть названі синами Божими» (Евангеліє від Матвія, 5:9). В Маніфесті ненасильства чітко сказано, що є дві родини – земна і небесна. Шлях до небесної лежить не через ненависть

до ворогів, а через незмінну любов до них, яка шукає миру і несе його. Пам'ятаймо, що хліб-сіль усмиряє і розбійника, тим більше – рідну душу.

Висновки

Безумовно, сказане вище зовсім не означає, що система державного правосуддя повинна припинити своє існування, що відплата анульована Маніфестом ненасильства, що убивць, злодіїв, насильників і душогубців треба милувати, а не карати ізоляцією від їх майбутніх потенційних жертв. Зовсім не про це говорить Ісус в Маніфесті ненасильства.

Апостол Павло чітко зрозумів моральний зміст слів Ісуса, подавши його в своїй знаменитій поемі про любов у першому посланні до Коринтян у 13 розділі. В ній він написав безсмертні слова: «Любов не пам'ятає зла...і все переносить» (Перше послання до коринтян, 13:5,7). Любов і почуття відповідальності (як необхідна умова любові) – це найважливіші обов'язки людини перед людиною.

Як правило, духовними і моральними виродками стають у тих випадках, коли вже з перших днів життя дитину обділяють любов'ю, коли дорослі не виконують свого святого обов'язку перед дітьми – любити. Не може любити той, кого не любили. Нелюбимі не люблять, нелюбимі мстяться. Виростаючи, вони виконують волю свого інстинкту, який вчить їх, що цьому світові необхідно відплачувати тією ж монетою, якою платили їм: ненавистю за ненависть, черствістю за черствість, байдужістю за байдужість.

Що ж робити? Приготуймося і мужньо вислухаймо відповідь Учителя: «Прийдіть до Мене всі втомлені та обтяжені, – і Я заспокою вас!... І навчіться від Мене, бо Я лагідний і покірний серцем, – і знайдете спокій своїм душам» (Евангеліє від Матвія, 11: 28,29).

Підкорімо себе та інших духом лагідності та тихості. Це і буде нашою другою щобою.

**За книгою доктора богослов'я Ю. Друмi «Жизнь одна»
Пiдготував Богдан Стасюк
Джерело – olgastasyuk.com**